

Diskuse

Multikulturní výchova jako prevence intolerance a rasismu

Petr Franiok

Příspěvek věnovaný problematice multikulturní výchovy si dovoluji zahájit citací francouzského prezidenta Jacquesa Chiraca, který na toto téma řekl: „Řešení není v ponižování a v aroganci, ale v dialogu, ve schopnosti vysvětlovat a přesvědčit.“

Pokud jde o rasismus a s tím spojené výchovné problémy, je zapotřebí dát dětem v rodinách ve věku povinné školní docházky v tomto směru takové nástroje poznání, naučit je sociálnímu učení tak, aby považovali vzdělávání ve smyslu multikulturality za potřebné. Je třeba začít zajímat se o sociální vztahy a klima ve třídě jako o podmínku a prevenci předcházení rasistických nálad a tendencí. To bychom mohli považovat za první krok vedoucí k šířeji pojaté multikulturní výchově.

Musíme své žáky poznávat jako skupinu i jako jednotlivce. Vytvořit pro ně pravidla jednání a způsobu práce za účasti samotných dětí. Musí být prostě vedeni k tomu, aby diskutovali, vyjadřovali názor k určitému tématu, vyjádřili se k názoru druhého. Ve smyslu prevence rasismu a výchově dětí-žáků k multikulturalitě se musí začít oboustranně komunikovat se všemi rodiči jednotlivě o jejich dítěti, musí být vyzváni ke spolupráci, pozváni přímo do vyučování.

Rasismus je názor, který tvrdí, že někteří lidé jsou méněcenní z důvodu příslušnosti k určité rase. Rasu můžeme definovat jako skupinu lidí stejného rodu, lišící se od ostatních typickými znaky, jako je barva kůže nebo kvalita vlasů. Rasismus zdůrazňuje význam těchto znaků jako domnělý základ nadřazenosti a podřízenosti. Rasistické chování pak může vyústit v ponižující až agresivní chování k příslušníkům jiné rasy.

Určitou umírněnější formou rasismu je *intolerance* — nesnášenlivost.

Jde o nedostatek úcty k jiným způsobům chování a jednání, nedostatek respektu k jinému přesvědčení či víře, než je ta naše. Projevuje se nepřijetím odlišných způsobů chování, názorů od svých vlastních. V některých případech může znamenat neadekvátní zacházení s lidmi kvůli jejich zevnějšku, sexuální orientaci.

Rasismus či intolerance se nejčastěji uplatňují vůči méně početné skupině lidí, vůči národnostním menšinám. *Národnostní menšina* je historicky vzniklá skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zejména kulturní znaky, mentalita, tradice. V daném státě představuje menšinu (vztah majority k minoritě). Statistika uvádějí, že v České republice žije odhadem asi 250 000 Romů, kteří tak vytvářejí národnostní a etnickou menšinu.

Na práva jednotlivých národnostních menšin i minoritních skupin je pamatováno v základní legislativě státu. Listina Základních práv a svobod je součástí Ústavy České republiky.

Za objekty projevů rasismu a netolerance se u nás považují zejména romské minority. Tu a tam se však někdy vyskytnou projevy nesnášenlivosti i vůči dětem z jiných minorit, které mají odlišný způsob života a nejsou dostatečně adaptovány na podmínky života v české společnosti. Mají například odlišný životní standard od dětí z českých rodin. Rovněž jsou známy projevy kastování uvnitř samotné romské minority. Na straně druhé zde musíme uvést i to, že je prokázáno v minulosti i v současnosti napadání žáků romskými dětmi.

Z výzkumných zjištění provedených v České republice Českou školní inspekcí je zřejmé, že se také v rodinách věnuje málo pozornosti prevenci působení proti intoleranci — nesnášenlivosti. Většina společnosti souhlasí s tím, že na utváření netolerantního jednání se nejvíce podílí výchova v rodině. Jako negativně působící je uváděn i vliv masmédií, která sice věnují rasové problematice pozornost, ale informují především o negativních jevech a nepřinášejí žádoucí modelová řešení krizových situací. Zejména chybí návyky jednání v ožehavých a konfliktních situacích. Jejich řešení je jistě metodicky obtížnější a pro sdělovací prostředky těžko zachytitelné, a navíc málo zajímavé.

Zdá se, že specificky českou problematikou je soužití s Romy. Kdo jsou vlastně Romové a odkud přišli na území českých zemí před více než šesti stoletími? To je problém antropologický a etnografický, který je v současné době znovu bádán. Pro nás pedagogy jsou nejdůležitější dopady soužití s romskou minoritou do sféry výchovy a vzdělávání. Romové se jen pomalu učí využívat možností, které jim demokracie přinesla, zřejmě s ohledem na své velmi silné tradice vyvěrající s těsné rodové sepnutostí. Nemají ve všem na to, co po nich požadujeme. Aby si samostatně zvolili jim všem obecně přijatel-

nou vlastní reprezentaci, kterou budou podporovat natolik, že bude moci jednat jménem všech a hájit jejich zájmy jako minority. I my jim musíme pomoci v nejbližších letech zlepšit jejich vzdělání a ochotu k pracovnímu uplatnění. S tímto přímo souvisí snížení jejich podílu na kriminalitě. Tím můžeme učinit snazším jejich soužití s majoritní společností.

Literatura

- BRINEK, G. Schule-Pädagogische Aufgabe und plurale Ansprüche. In *Pädagogik im Pluralismus*. Wien : Universitätsverlag, 1993, s. 131–153.
- ŘÍČAN, P. Socializace romských dětí ve škole. *Pedagogická orientace*, 1997, č. 2, s. 40–54.